

Små platser – stora frågor. En introduktion till socialantropologi

Thomas Hylland Eriksens introduktionsbok¹ i socialantropologi har blivit ett oombärligt verk inom flera universitetsämnen som sysslar med kulturstudier och utforskandet av sociala sammanhang. Detta har att göra med att Eriksen i stora drag behandlar många av de teman som sysselsätter kultur- och samhällsvetare som till exempel etnicitet, religiositet, nationalism och genusfrågor. De flesta av frågeställningarna och de problem som Eriksen tillskriver disciplinen socialantropologi kan lika gärna anses tillhöra etnologin, folkloristiken, religionsvetenskapen, sociologin och så vidare. Bland dessa discipliner finns många gemensamma förgrundsgestalter vars insatser anses banbrytande – Claude Lévi-Strauss, Bronislaw Malinowski, Mary Douglas – för att nu nämna några av de namn som diskuteras och som berör flera discipliner, och därför skall man inte stirra sig blind på ämnesbenämningen 'socialantropologi' i undertiteln. Boken är nyttig för alla utövare av kultur- och samhällsvetenskaper. De skarpa gränsdragningar mellan olika discipliner och deras benämningar som existerar vid olika universitet och som har sina historiska skäl, däribland universitetspolitiska orsaker, enskilda ämnesföreträdares specialintressen och andra mer eller mindre konstgjorda orsaker, kan överbyggas tack vare forskningshistoriska översiktsverk av det här slaget. Eriksens bok kan fungera som en brobyggare mellan, till synes, disparata discipliner. Gemensamma grundfrågeställningar och forskningsmetoder för olika universitetsämnen kräver en stabil plattform för diskussion.

¹ Thomas Hylland Eriksen. *Små platser – stora frågor en introduktion till socialantropologi*. Nora 2000. 377 s., ill.

något som är speciellt viktigt med tanke på antropologins bidrag till tvärvetenskapliga projekt. Trots en allt högre grad av specialisering inom den mycket vida ämnesbenämningen antropologi finns vissa förenande faktorer – inte minst det gemensamma forskningshistoriska arvet. Antropologins historia som universitetsämne har även präglats av en nästintill klassisk kamp mellan humaniora och naturvetenskaperna om ämnets placering. Enligt Eriksen tenderar antropologins vetenskapliga hemvist och dess företrädare idag att i stor utsträckning befinna sig inom de humanistiska och samhällvetenskapliga synsätten men även antropologer som hävdar att antropologin borde ha en naturvetenskaplig stringens är sysselsatta inom antropologin. En annan viktig tudelning inom ämnet antropologi är den mellan kulturanthropologi och socialantropologi. Eriksen säger att han själv inte gör någon större skillnad mellan kultur- och socialantropologi men att han tar sin utgångspunkt i socialantropologin, vilket faller sig naturligt med tanke på författarens egen utbildning och geografiska hemvist.

I och med att Eriksen i denna bok betonar det jämförande perspektivet som antropologins kapphäst skulle en utförligare diskussion om skillnaderna och likheterna mellan främst amerikansk kulturanthropologi och brittisk socialantropologi ha varit på sin plats. Det komparativa greppet framförs som en metod för att förstå andra och i slutändan sig själv. Det jämförande perspektivet är intressant även såtillvida att dess metodiska gångbarhet diskuterats och periodvis – inom vissa skolbildningar – kritiserats och ansetts ofruktbart. En utförligare problematisering av jämförandet som metod skulle ha varit intressant att läsa.

Små platser – stora frågor är en stor bok såväl till omfånget som till tematiken. En röd tråd som löper genom boken är det förändrade perspektivet efter de europeiska kolonialmakternas reducerade dominans. Hur skall man som västerlänning anlägga en postkolonial teori? Hur förändras de frågor som forskaren ställer i takt med att det egna samhället förändras? Dagens antropologer tvingas i allt högre grad att ventilera och reflektera över sin egen positionering inför valet av forskningsområde och teoribildning. Följaktligen är reflexivitet inte längre obligatoriskt enbart i samband med långvarigt fältarbete. Dessutom poängterar Eriksen att vi som forskare måste kunna diskutera och beakta andras reflexivitet. I motsats till antropologins pionjärer som såg sina informanter enbart som objekt ur vilka man kunde pumpa information, måste dagens antropologer inse att man möter människor som kan vara lika reflekterande över sina egna göromål som antropologen är över sina. Vi studerar med andra ord en värld i förändring och inte några slutna enklaver. Kulturer är inte slutna och statiska men enligt Eriksen finns det kulturella skillnader värda att studera. En tydlig trend som Eriksen noterar är att det är forskarens eget samhälle som i allt högre grad står i fokus för antropologen. Eriksen betonar att boken i mångt och mycket handlar om den klassiska antropologins re-

sultat men att dagens antropologiska studier alltmera handlar om närsamhället och nutiden. De klassiska studierna av småskaliga icke-industrialiserade samhällen har blivit sällsynta, i stort sett lika exotiska som det skimmer av exotik som antropologin förknippats med. Det här kan eventuellt ses som en följd av den postkoloniala medvetenheten, ett resultat som antropologin i hög grad bidragit till. En viss exotik tycks dock fortfarande finnas inbegripet i villkoren för att man skall kunna initieras i antropologskräet och det är kravet på att man skall ha utfört ett långvarigt fältarbete som inkluderat alla de umbäranden som en deltagande observation förknippas med.

Jag läser *Små platser – stora frågor* som ett forskningshistoriskt bidrag till kulturvetenskapernas och socialvetenskapernas gemensamma kunskapsbank. Aktualitetsvärdet är högt tack vare problematiseringen av forskarens ansvar och roll i studiet av det globala i förhållande till det lokala, och vice versa, men Eriksen förankrar också dagens forskarpositionering i tidigare paradig. Redan det korta förordet till den svenska översättningen i vilket Eriksen skriver om antropologins syfte och utveckling är ett tillräckligt skäl för att införa boken i kurspensum. Bokens klassikerstatus kan redan skönjas.

Jan Svanberg